

AZ ÉSZAKAMERIKAI MUNKÁSMOZGALOM VÁLSÁGA.

Werner Sombart betartja német honfitársainak szállóigéjét: Greiff hinein ins volle Menschenleben . . . Mindig korunk legégetőbb, legpikánsabb problémáira fordítja hatalmas munkarejét, párját ritkító feltaláló képességét. Eme társadalompolitikai bizsuk, a melyek mesteri kezétől megcsiszolva sajátosan ragyogó fényt nyernek, immár méltán bírnak valóságos *pretium offentionis* szál. Sombart neve elégséges ma már egy rossz könyvnek, egy rossz cikknek üzleti sikeréhez is. Pedig Sombart eddigi munkái során mindig fejlődött, mindig nőtt. S ha a *Socialismus*-a, számos kicsinylői szerint csak *ein geschickter Wurf* volt, a *Dennoch!* nem egyéb mint a Webb házaspár munkáinak exegézise, ha a *modern kapitalismus*-ról írt két kötetes nagy munkája, a melytől annyit remélt, több kifogásra talált, mint a mennyi dicsérethez jutott és eredetiséget hajhászó terminológiája egyáltalán nem tarthat számot arra, hogy a tudomány általánosan elfogadja, Sombart nagyratörő szelleme meg nem pihent: legújabb nagyobb tanulmányában oly *pozitív és eredeti* alkotást nyújtott, a mely előtt minden tudományos és politikai pártirányzat képviselője tiszteletteljesen megemelte a kalapját.¹ Az észak-amerikai proletariátus fejlődéséről írt eme dolgozata még a »költők és gondolkodók országában« is valóságos tudományos esemény volt, a melyhez már egész irodalom fűződik. Illik, hogy mi is megemlékezzünk róla, annál is inkább, mivel a

¹ Sombart Werner: *Studien zur Erdwicklungsgeschichte des nord-amerikanischen Proletariates*. Archiv für Sozialwissenschaften und Sozialpolitik. Bd. XXI. Különlenyomatban: *Warum giebt es in Amerika keinen Sozialismus?* Tübingen, 1906.

mi *kivándorlási problémánkra* való tekintettel, fontos következtetésekre nyújt anyagot hazánk szociális jövőjét illetőleg is. A következőkben azonban nem irunk dicshimnusz Sombart bámulatosan változatos és ezúttal németesen alapos forrástanulmányairól, sem e dolgozata szerkezetének kristályszerű áttetszőségéről, kutatási módszereinek eredetiségéről, az elszórt megjegyzések franciás szellemességéről, avagy a *stílus sombartianus* ritka szépségeiről, mivel hasznosabbnak tartjuk azt, ha e tanulmány eredményeinek, valamint egyéb idevágó irodalom felhasználásával a magunk szerény erejével és a magunk igénytelen fel fogása szerint fejthük ki tömören a cikkünk élére írt témát.

* * *

Mentől elmaradottabb valamely ország a modern gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés terén, mentől nagyobb a szociáldemokrácia szerepe a munkások *gazdasági* szervezése körül: annál elterjedtebb balvélemény az, hogy a társadalmi forradalom előmozdítása és a szakszervezkedés pártfogása egyet jelent. E felfogás fonákságát mi sem igazolja világosabban ama körülménynél, hogy az Egyesült Államokban 2¹/₂ milliónál több, rendszeresen szervezett munkást találunk, ellenben a bármennyire revideált marxizmusnak is csak első csiráit láthatjuk. Sőt ellenkezőleg, arra az államra, mely bizonyos irányban Marx jóslatait a kapitalizmus központosító és óriási tőkét felhalmozó irányzatáról leghívebben tartotta be, eddigelé olyankép lehetett rámutatni, hogy a munkásságnak akár fokozatos, akár csak relatív elnyomódásáról és forradalmi elkeseredéséről még csak szó sem lehet. Nagy mértékben tanulságos tehát megállapítani amaz okokat, a melyek megmagyarázzák: miért voltak az amerikai szakszervezetek eddig hozzáférhetetlenek a szocialista eszmék számára? Másodsor utalunk majd továbbmenőleg azokra a körülményekre, a melyek a szocializmusnak valószínűleg nagy jövőt biztosítanak az Egyesült-Államokban is.

1. A forradalmi romantikának teljes hiánya az Egyesült-Államokban, egészen emlékeztetve Ausztrália-Újzéland fejlődésére, *politikai*, részben *társadalmi*, de főleg *gazdasági* különlegességeinek folyománya.

a) Az Egyesült-Államok szinte napjainkig jellegzetes képviselője ama politikai demokráciának, a melyről Tocquville oly örökéletű képet festett. A mióta az egyszerű gyarmatos nép kivívta függetlenségét és utánozhatatlan zsenialitással megterem-

tette szabad alkotmányát, (igaz, hogy csak virtualiter) befolyással bír az összes közügyek intézésére. A kezdetleges gyarmat-állapító amerikai demokráciának előfeltételei kis községek, ritka sűrűségű államok polgárainak tiszta családis élete és benső vallásossága, de főleg a nagyon *egyforma vagyoni helyzete* voltak. Minden egyén, város, állam és a szövetséges állam önmagát iparkodott kormányozni. Az önelhatározás irányzata az, a mely Münsterberg szerint, ma is az amerikaiak politikai életének lélektani magyarázata.¹ A gyarmatosítás nehéz munkájában, megtanulta a nép becsülni a szorgalmat, a kezdeményező erőt és általában a gazdasági tevékenységet. A tetterőt föléje helyezte még a gazdagságnak is; a legtehetségesebb egyének sokkal inkább léptek gazdasági pályákra, mint bárhol egyebütt. A merev politikai *osztályuralom* és rideg *osztálytörvényhozás sohasem bocsájthatta mérges fulánkjait a bérmunkásság lelkületébe*. Nemcsak a születési, de a szellemi arisztokrácia sem sajátította ki a dolgozó állampolgárok rovására a politikát és közhivatalokat. Az általános népnevelés és az előítéletek teljes hiánya megadta a módot arra, hogy a legutolsó proletár is élvezze az eszményi szabad kereseti társadalom minden előnyeit, ha a létért folyó versenyben meg volt rájuk a szükséges rátermettsége. Az egyének — osztályhelyzetüktől független — egyenértékűségéről való felfogást megerősítette még a gyarmatosoknak puritán-kálvinisztikus szelleme, a gyakori és könnyű hivatásválasztás, a munka, egyforma megbecsülése is.

b) A politikai egyenjogúságot csakhamar a munkásság szervezkedési jogának, gazdasági egyenjogúságának és az alkotmányos ipari rendszernek elismerése követte a munkaadók részéről. A munkaszerződés megkötése a munkásszervezet s a munkaadók között csak oly *business*-szé vált, mint bármely más kereskedelmi ügylet. A munkás és munkaadók közötti viszony ma is ép annyira hidegen kimért, mint a minő vevő és eladó között bármely más áruüzletnél.² Az úr és szolga viszonyának modern társadalmi felfogásunkkal ellentétes, lealázó éreztetése, mely a kontinensen még ma is gyakori, ott rég megszűnt, illetve tán sohasem létezett. A munkaadók a patriarcha-

¹ Münsterberg Hugo: *Die Amerikaner*. Bd. I. Das Politische und wirtschaftliche Leben. Berlin, 1904.

² v. Wiese L. *Skizze der Entwicklung der Arbeiter-Organisation in den Vereinigten Staaten*. Jb. f. G. V. u. V. Jg. XXIX. S. 323; Simons K. M. *Die Lagt in den Vereinigten Staaten*. *Die Neue Zeit*. Jg. 24. S. 622.

lizmusnál sokkal célravezetőbb eszközökhöz fordultak, hogy a szakszervezetekkel megférjenek. Nem fukarkodtak a munkafeltételek javításával, bár azért pazar jóléti berendezések létesítésével, a vállalatok üzleti eredménye iránti érdekük lekötésével is iparkodtak munkásaikat lenyűgözni. Lehetőleg jó viszonyba igyekeztek továbbá jutni a szakszervezetek vezéreivel is. »Nemcsak közvetlen gazdasági előnyöket nyújtanak nekik, hanem — mint Sombart írja — gazdag jutalom kecsegteti őket ha az uralkodó pártnak hűséget fogadnak; egy jól fizetett állás a gyári felügyelőtői fel az államtitkárig, a szerint hogy mily jelentőséget tulajdonítanak az illetőnek, a kinek ellátásáról szó van ... A férfiaságtól való megfosztás e folyamatát (Entmannungs-process) a nevesebb vezérek egy egész soránál szemmel kísérhetjük«. Beszéltek, hogy az *American Federation of Labor* elnöke Carrol Wright utódja lesz a munkás-statisztikai hivatal igazgatói állásában, míg John Mitchell a bányamunkások diadalmas elnöke államtitkár helyettesi állásba jut Washingtonban. Megállapították, hogy ily módon Massachusetts ben néhány év alatt 13, Chicagóban 30 munkásvezér jutott tisztviselői állásba . . . »Másszóval a nagy pártok egyenesen az esetleg alakuló félben levő szocialista pártszervezetnek orra elöl ragadják el vezéreiket.« De Sombart hozzátehetné volna, hogy a munkásság zömét sem választja el oly nagy társadalmi köz a felsőbb osztályoktól, mint Európában, hisz tagjai gyakran küzdöttek és küzdik még ma is fel magukat az utóbbiak sorába.

2. De legfőbb oka annak, hogy az amerikai munkásság teljesen beleilleszkedett a kapitalisztikus társadalmi rendbe, az a lehetőség volt, hogy szakszervezetei segítségével abban is kényelmes kis polgári jólétet és családi boldogságot tudott magának biztosítani. Sőt kétségtelen, hogy a nemzeti jövedelemben való részesedése és így standard of life-je a legújabb időkig folytonosan emelkedő irányzatot követett. A hatvanas évek óta az ipari tőke akkumulációja hallatlan méreteket öltött; az 1900. évi census szerint 983.486,500 dollár volt csak a *Manufactures* fogalma alá eső iparágakba befektetve. A nemzeti vagyon e rengeteg gyarapodása megadta tehát a reális lehetőséget arra nézve is, hogy az ipari bormunkásság életmódja is emelkedjék. Hogy e lehetőség, a mely egyebütt is meg volt, bár kisebb mértékben, jó részt valósággá is vált, annak első sorban az a magyarázata, hogy Észak-Amerikában rengeteg kiterjedésű *szűztaaj* állott még a megművelés céljaira rendelkez-

zésre. Az újvilágban egy törzsökös földbirtokos osztály nem vonta el a nemzeti jövedelem jelentékeny részét földjára címén, míg pl. Nagy-Britániában 300 millió livresre becsülik azt az összeget, amelyet a földbirtokosok a többi produktív osztályoktól elvonnak. Minden munkás a lehető legegyszerűbb módon kiszabadulhatott a kapitalizmus bérmunkás-sorának nyúga alól az által, hogy mihelyt azt terhesnek érezte, a szabad és vad nyugaton alapíthatott magának tűzhelyet.¹ A vasúti vonalaknak rohamos kiépítése megközelíthetővé tette a legfélreesőbb vadonok civilizálását is.² Mérhetetlen terület az, amely ily módon benépesedett. A gazdaságok (farms) száma 1.449,073-ról (1850) 1900-ig 5.737,372-re emelkedett. Szóval az Egyesült-Államokban a *terra libera* volt az a csatorna, amely a feles munkakínálat levezetésére szolgált. Ez által az ipari munkapiac is oly szabályozóra tett szert, amely a munkakínálatot a munkakereslettel egyensúlyban tartotta és a munkabérek emelkedését előmozdította. A munkabér nagyságára ugyanis mindenütt igen nagy befolyással van az, hogy mennyire jövedelmezők a kis parasztgazdaságok. Ettől függ, hogy a parasztsalád hány tagjának kell a városba vándorolnia, hogy az ipari függőségben keresse meg kenyerét. Amerikában elegendő föld állott mindenkinek rendelkezésére: termékeny föld, kevés pénzbeli értékkel, *hadkötelezettség nélkül*. A gazdálkodás elégséges felesleggel járt, alkalmas szerszámok vételére, amelyekkel ismét a járadékot növelték; a népnevelés általános és jó volt, hogy ésszerű gazdálkodást tegyen lehetségessé. Szóval a kisparaszt élettartása, amely az egész munkásosztály élettartásának alapjává vált, igen magas volt.³ A városba tódulás is mindig szorosan a szükséglet szerint igazodhatott⁴ és ha a bevándorlás nem pótolja folytonosan az esetleges hézagokat, úgy az ipari tőke esetleg

¹ Az 1860-tól kezdődő homestead-törvényhozás értelmében minden 21 éven feiüli személynek, aki polgár volt vagy az akart lenni, joga volt arra, hogy 80 acres fenntartott vasúti vonalak között fekvő vagy 160 acres egybeült elterülő nyilvános földet birtokába vegyen, ha esküvel fogadta, hogy a birtokot csakugyan és kizárólag maga használja.

² 1902-ben az összes európai vasúti vonalak hossza 29,600 km., az Egyesült-Államokban egyedül 32,010 km. volt.

³ L. i. v. Kautsky Karl. *Der Amerikanische Arbeiter. Die Neue Zeit* Jg. 24. Bd. 24. S. 7al.

⁴ Oppenheimer Ferenc ezt a jelenséget „az áramlás törvényé”-nek nevezi, mely nem egyéb a gazdaságiasság régi törvényének egyik válfajánál: „Az emberek gazdálkodásuk folyamán ama helyről, ahol nagyobb gazdasági

még munkáshiányban is szenvedett volna. Így azonban a szabad föld csak biztosítékkal szolgált az ellen, hogy Amerikában is oly ipari tartaléksereg keletkezzék, a mely a munkabéreket leszorítja.

Mindeme körülményeknek, de kivált a tőkenélküli kisbirtokrendszernek tudható be az, hogy az Egyesült-Államokban a pénzbeli munkabér kétszer-háromszor oly nagy, mint Németországban.¹ Minthogy az elsőrendű létszükségletek kielégítésére szolgáló élelmiszerekből egyenlő pénzért egyenlő mennyiséget kapni; a lakás és a ruházat nem drágább, sőt még olcsóbb mint Németországban! az ipari munkás túl a tengeren sokkal jobb életmódot folytathat, mint Németországban² és természetesen még inkább mint Magyarországon. Megbízható háztartási statisztikák egybevetésével kimutatható, hogy az átlagos amerikai munkás kényelmes, sőt gyakran választékos berendezésű 4 szobás lakásban lakik, a német átlag 2 szobás otthonban él, a magyar munkás 1 szobás lakásban, a fővárosban igen gyakran még ágyrajárókkal vegyest húzódik meg. Sombart kimutatja azt is, hogy az amerikai munkás háromszor annyi húst, háromszor annyi tésztát és négyszer annyi cukrot fogyaszt, mint német társa. Ellenben a relatíve kisebb szabad jövedelemből kevesebbet fordít a németnél is alkoholra. »A mily mértékben a bérmunkás helyzete javult — mondja ez az író — a mily mértékben emelkedő jómódja a materialisztikus elposványodás kísértetébe hozta: abban a mértékben meg kellett szeretnie azt az ökonómiai rendszert, a mely sorsát befolyásolta, gondolkodása lassan kint szükségkép beleszokott a kapitalisztikus gazdaság sajátos mechanizmusába és végül rabul esett maga is ama varázsnak, a melylyel a velejáró átalakulások gyorsaságával és nagyságának növekvő méreteivel majd mindenkire hat. A patriotizmus némi közrejátszása, a büszke tudat, hogy az Egyesült Államok a »haladás« terén valamennyi népet megelőzi, megszilárdították businessszerű gondolkodását és olyan

nyomás alatt állanak a legkisebb ellentállás irányában odaözoönlének, a hol a gazdasági nyomás kisebb.» Így pl. a magyar alföldről lehetőleg a Hamburg-Amerika vonalon az újvilágba. *Zur Theorie des Sozialliberalismus*. Jb. f. G. V. u. Jg. XXV11J. S. 1573.

¹ Az egész amerikai ipari munkásság évi keresetének középátlagát 436 dollárra (2180 koronára) teszi a „Census Report” (1900).

² Mindezt Sombart (i. h. 581.1. s. k.) pompás háztartási összehasonlítással állapítja meg.

számító, eszmények nélküli üzletemberré tették, a milyenek ma ismerjük. A roastbeef és apple pie (almáslepény) akadályán minden szociálistikus utópia szégyent vallott.¹

* * *

A szocializmus egykori kilátástalansága az Egyesült-Államokban azonban máris idejét múlta, mert mindama körülmények, a melyek az amerikai munkást a kapitalisztikus társadalmi renddel megbékéltették, tűnőíéiben vannak.

Tény mindenekelőtt az, hogy a ritkán lakott, terménygazdálkodást folytató és békés angolszász gyarmatországból 70 milliós világbirodalom és a legkomplicáltabb pénzgazdaság lett, a mely kifelé vakmerő hódítópolitikát folytat, befelé pedig a legnagyobb osztály- és faji ellentéteket tárja fel.² Az amerikai demokráciát a makroplutokrácia korrupciója hervasztja, a szövetségi szenátust a nép már is »a milliomosok klubjának« nevezi, annyira a trösztfejedelmeknek, a kongresszus pedig a caucus-rendszer függőségében van.³ A bíróságok sztrájkok alkalmával pártosan avatkoznak a viszályokba (injunctions), társadalmi ellentétek is kiélesedtek, a mióta a világ legelszántabb, legkönyörtelenebb és legdölyfösebb⁴ milliomosai szinte a földből teremnek elő és az igazi proletárok, a máról-holnapra tengődő ínségesek száma ott is folyton nő. A trösztök mind feudálisabb magatartásán a szakszervezetek hatalma is itt-ott már csúfot vall, sőt a munkaadók harcias szervezkedésével párhuzamosan itt is a »nem tárgyalunk« elve kezd teret hódítani.

¹ U. o. 597. l.

² Az ipari tőke koncentrációját igazolja az, hogy 1850—1900 között a 11 legnagyobb iparágban az üzemek száma 13,514-ről 11,19-ra apadt. A mellett egyes iparágakban pl. az acéliparban a termelést majdnem kizárólag a trösztök ragadták magukhoz. John Moody szerint a nemzeti vagyonból 2,000.000,000 livres ment át a szabadverseny korából a termelés monopólistikus formájába. A *United State Steel Company* igazgatósági ülésén, beavatott amerikai felfogás szerint, az Egyesült-Államok gazdaságának $\frac{1}{12}$ része van képviselve.

³ L. i. v. Jászi Oszkár: *A demokrácia jövőbője*. Huszadik Század. VIII évf. 113. 1. s k.

* *Schmoller* említi a következő, ez osztálygögot híven jellemző kis esetet: Midőn Németország egyik leggazdagabb és legelőkelőbb vállalkozójának tiszteletére a chicagói üzleti világ díszebédet rendezett, a helybeli urak mindegyikét azzal a megjegyzéssel mutatták be neki, hogy hány milliója van. (*Die Amerikaner*. Jb. f. G. V. u. V. Bd. XVIII. S. 1486.)

De a helyzet tulajdonképeni kulcsa a *mezőgazdaság* az elsőrendű, nagyobb tőkék nélkül művelhető földterületben van. A másodrendű kerül művelés alá. Ezzel egyidejűleg a tőkeerős nagybirtokos boldogul az új művelés alá vett területeken úgy a hogy, másrészt földjáradék támad a régi birtokokon. A föld ára általánosan emelkedik, ha a fiatal családtagok kiszorulnak a családi birtokból, nem teremthetnek már maguknak »tűzhelyet« a vadonban, hanem miként Európában kénytelen-kelletlen a városokba tódulnak, a gyári műhelyekbe. Itt is megindult a *rural depopulation*. E mellett, a jómódú nagybirtokosok már az új világban is fel kezdik szívni a szomszédos kisbirtokokat és jobb gépekkel és bár viszonylag kevés, de mégis már *bérbe vett* emberi munkaerővel, tehát már *kapitalisztikusan* gazdálkodnak.¹ Mivel hogy a bevándorlás egyidejűleg még folyton emelkedik, az ipar sem tudja felszívni a »szabad« munka egész kínálatát: ipari tartaléksereg támad a tengeren túl is. Az a helyzet, a mely az európai munkásságnak szociálisztikus hajlandóságát és rajongását a pusztító verseny és rideg piac nélküli kollektív társadalom iránt lélektanilag érthetővé, sőt szükségképenivé teszi, itt csak most kezd kibontakozni. Fecti körülmények nyomása ugyanis meglátszik már a munkabérek csökkenő vételerején,² a munkanélküliség ijesztő emelkedésén,³ a gyermek- és nőimunka növekedésén.⁴ Pedig 1896—1904 közötti időszak az Egyesült-Államokban a legszedületesebb ipari fellendülés kora volt.

Mindezek következtében a trade-uniók tagjai között erős az elégtelenség az *American Federation of Labor* túlságosan opportunisztikus irányzata miatt. Ennek tulajdonítható nem csak

¹ Eddigélé nagybirtok híján — a föld megművelése az új-világban a kapitalisztikusan, vagyis „szabad” bérmunkások nélkül ment végbe. Ennek nyilvánvaló tünete az is, hogy ezen az óriási területen, a melyen sok ezer ipari sztrájk zajlott már le, még nem volt számottevő *aratósztrájk*.

² Az amerikai munkahivatal kimutatása szerint (Washington, jul. 1905.) a munkabérek 1890 és 1900 között is még mindig 12%-kal emelkedtek, de az élelmiszerek ára is egyidejűleg 16%-kal magasabbra szökött; 1903—1904-ben pedig a munkabérek már valamivel alacsonyabbak voltak, míg az élelmiszerek ára még magasabb volt.

³ 1890—1900 között az amerikai népesség $\frac{1}{5}$ -e időközönként munkanélküli volt. Azok száma, a kik 4—6 hónapig voltak munkanélküliek, 76%-kal nőtt, azoké, a kik egy félévnél tovább nem találtak munkát, megkétszereződött.

⁴ 1890—1900 között az Egyesült-Államokban a 14—16 éves kereső gyermekek száma 6,2 %-kal, a kereső nők 31 %-kal emelkedett.

az, hogy a szövetség tagjainak száma az 1905. év folyamán először csökkent vagy 10%-kal (1904-ben 1.672,000-ról 1905-ben 1.513,200-ra), hanem az is, hogy a szocializmus mind a politikai választásoknál, mind a szakszervezetek körében mindinkább tért foglal Észak-Amerikában is. 1904 júniusában a régi szakszervezeti szövetségtől függetlenül, Chicagóban létrejött gazdasági jellegű *Industrial Workers of the World* (A világ ipari munkásai) nevű új szakszervezeti szövetség, a nélkül, hogy valamely párthoz tartoznék, erősen rokonszenvez a szocializmussal. Ennek következtében a sok ideig tartózkodó magatartást tanúsító A. F. O. L. is keresi már az érintkezést az *Országos Szakszervezeti Központok Nemzetközi Titkárságával*, a mit eddig társadalmi fel-fogásával nem tartott összeegyeztethetőnek.¹

Mindezek a körülmények, a melyek a munkásosztályt öntudatosabb osztálypolitikára fogják az Egyesült-Államokban is szorítani, azt a reményt keltik már *jelenleg* Kautsky Károlyban, hogy az amerikai proletariátus előbb fogja a politikai diktatúrát a kezébe ragadni s a kollektivistikus államot megalapítani, mint az európai. A mily ridegen kritikus e kiváló teoretikus a fennálló viszonyok bírálatában, oly helytelen dialektikát űz, amidőn eszményei beteljesülésének kivan villámszárnnyakat kölcsönözni. Kétségtelen csak az, hogy az osztályellentétek oly foknak és a gazdasági viszonyok oly általános átalakulásnak mennek elébe ma már az Egyesült-Államokban is, hogy egy *önálló munkáspártnak* ott, az egész világon párját ritkító nemzetiségi ellentétek ellenére, még inkább megvan a maga létjoga és szükséglete, mint újabban Nagy-Britanniában. Egészen világosan látja ezt Simons a chicagói *International Socialist Review* nevű szociál-

¹ Gompers az A. F. O. L. elnöke bejelentette, hogy a világ összes szakszervezeti központjainak titkári konferenciáin, ezentúl az amerikaiak is részt kívánnak venni. (L. *Zweiter Internationaler Bericht über die Getverkschaftsbeueguna*. Berlin, 1906. p. 5.) Az *Amerikai Munkásszövetség*-hez tartozó szakszervezetek eleddig ugyanis már csak azért is elzárkóztak (magas beiratási járulékaik stb. segélyével) a bevándorló kontinentális munkások elől, hogy a vezető embereknek kényelmetlen európai szocializmus szelleme fel ne űsse bennük a fejét. Az 1905. év márciusában azonban az A. F. O. L. elnöksége egy tünetszerű levelet intézett a világ összes modern szakszervezeteinek központi elnökeihez, a melyben a végből, hogy „az egész művelt világ bérmunkásainak legjobb érdekeit és nagyobb testvériségét előmozdítsa”, azt igéri, a kölcsönösség esetére, hogy a más országból jött szervezett egyén mentve lesz a belépési díj fizetése alól, ha otthon három évig visszamenőleg folytonosan igényjogosult tagja volt szervezetének. (L. *Szakszervezeti Értesítő*. Budapest, III. évf. 18. 1.)

demokrata pártfolyóirat szerkesztője is, a midőn egyelőre csak azt állítja: »A szocialista mozgalom nagy feladata Amerikában jelenleg nem az, hogy elégedetlenséget keltsen, hanem hogy azt a rettenetes elégedetlenséget, a melyet a plutokrácia túlhatalma, könyörtelen kizsákmányolása és korrupciója szított, a helyes irányba terelje és az elégedetleneket osztályhelyzetük felismerésére bírja«. A mai túlzottan óvatos és neutrális szakszervezkedés önmagában nem tudja ugyanis ma már az Egyesült-Államokban sem a munkásosztály gazdasági, társadalmi és kulturális érdekeit megóvni és fejleszteni. De épen nem zárja ki azt, hogy a szakszervezetek váljanak itt is, miként Nagy-Britanniában és mindinkább a kontinens szociáldemokráciájában a politikai munkáspárt gerincévé és döntő elemévé. Ennek következtében megokoltnak látszik az a feltevés, hogy az amerikai munkás gyakorlatias életfelfogása elég biztosítékot nyújt arra nézve is, hogy hatalmával nem forradalmi romantikát fog üzni, Kautsky szájize szerint, hanem fokozatos parlamentáris reformokkal az államot és munkaviszonyt olyaténkép szocializálja majd, mint angol-szász rokonai Európában vagy — Ausztráliában. A politikailag szervezett praktikus amerikaiak — véleményünk szerint — az állam beavatkozását a közel jövőben, minden valószínűség szerint három pontra fogják főleg irányítani. 1. A bevándorlás korlátozására, hogy a bérmunka mai túlkínálata megcsappanjon, nehogy a munkafeltételek további javításának útját szegje; 2. újabb földbirtok-politikai reformokra; 3. trösztöknek és magán kapitalisztikus monopóliumoknak részleges államosítására, részben az ipar egyéb ágainak olyatén állam-szociálistikus szervezésére, a mely az ötödik világ-részen eleddig bevált. Mitchellnél már megtaláltuk e fejlődéssel való rokonszenvezőket és tudjuk, hogy pl. Gilman a makroplutokrácia ellen szintén szervezkedő középosztály illetén hajlandóságáról tesz tanúságot arra az esetre, ha a viszonyok a jövőben mai irányzatukban élesednének ki.¹

Az amerikai munkáskérdés válságából kiviláglik az, hogy az európai latifundium részleges oka az ottani szociális ínségnek is. Az európai nagybirtok nemcsak az európai népesség elproletárosodásának vált okává, nemcsak lehetetlenné teszi a városi és mezőgazdasági népesség egészséges megoszlását: de az újvilágot is azzal fenyegeti, hogy évente 800—900

¹ L. szerző bírálatát: *Husadik Század. XII. köt. 530. 1. s k.*

ezer főre rúgó bevándorló útján Európa szociális bajaival infieálja. De a mindenkor gyakorlatias amerikaiak ép oly radikális nép-higiénét fognak alkalmazni e ragálylyal szemben, mint a maguk legsajátosabb nemzeti veszedelmükkel, az ipari magán-monopóliumok túlkapásai ellen. S ez talán egészséges visszahatással fog járni Európában is. Mert ha Amerika is szorosan elzárja a kikötőit, az ó-világ e szociális biztonsági szelepeit, a bevándorlók előtt, úgy minden európai agrár-államnak az ipari kapitalizmus kívánatos továbbfejlesztése mellett, a föld-reformok terére *kell* majd lépnie, ha belső forradalmakban nem akar elvérzeni.

* * *

Ez az állítás eleddig nagy mértékben merő teleológia volt. Sombartnak eredeti és értékes kutatási módszerekkel megállapított eredményei után, szinte tudományos bizonyosságot nyert. S ezért ez az északamerikai munkásmozgalom válságának nagy, hazánk egész szociális jövőjére is kiható társadalom-politikai jelentősége.

Ferenczi Imre.